

Door Henk Jongma, hoofdauteur Op niveau tweede fase eerste editie

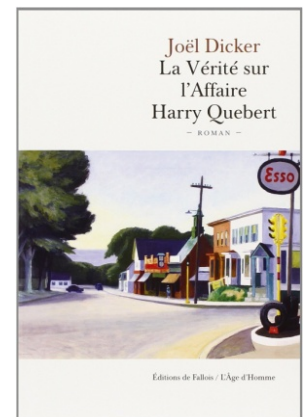
Een goed verhaal

Inleiding

Een goed verhaal, daar kan toch niks mis mee zijn, zou je denken. Iemand publiceert een prachtig verhaal – daar is iedereen het over eens – hij wint er zelfs een prijs mee, en toch zijn er mensen die het niet goed vinden. Het overkwam Toine Heijmans. Hij schreef het boek *Op zee* (2011), over een vader die met zijn dochter een zeilreis maakt van Denemarken naar Nederland. Het werd vertaald in het Duits, het Frans, het Hongaars en het Deens. De Franse vertaling (*En mer*) won een belangrijke literaire prijs, de *Prix Médicis étranger*. Het boek is verfilmd voor televisie door regisseur Marinus Groothof. Een groot succes dus. Maar de Nederlandse critici vonden het geen goed boek.

Een jonge Zwitserse schrijver, Joël Dicker, heeft een geweldig succes met zijn roman *La Vérité sur l'Affaire Harry Quebert*. Hij wint de op een na belangrijkste Franse literaire prijs en een prijs die inhoudt dat zijn boek in het Nederlands wordt vertaald en dat er flink reclame voor zal worden gemaakt. Niet gek! In *De Wereld Draait Door* wordt het boek door de boekhandelaars geweldig geprezen, en in een mum van tijd staat het bovenaan in de bestsellerlijsten. Maar de critici, ook in Nederland, vinden het niks. Vreemd. Dat dacht Bert Wagendorp ook en hij schreef er een column over in *de Volkskrant*.

'Over smaak valt niet te twisten,' wordt er dan gezegd, en dat lijkt een waarheid als een koe. Maar is dat wel zo? Of is er nog iets anders aan de hand? Gaat het ook om het verschil tussen 'literatuur' en 'lectuur' of tussen wat 'hoge' cultuur en wat 'lage' cultuur wordt genoemd? Daar ga je je in deze lesbrieven mee bezighouden. Je zult daarbij een aantal teksten heel nauwkeurig moeten lezen.

Opzet van deze lesbrieven

- Je leest de column van Bert Wagendorp nauwkeurig en inventariseert de opvattingen over wat een goed verhaal is (opdracht 1 en 2).
- Je leest en analyseert drie recensies (opdracht 3, 4 en 5).
- Je maakt een overzicht van wat je tot nu toe las over literaturopvattingen (opdracht 6).
- Je analyseert tien uitspraken (van schrijvers en critici) over literatuur (opdracht 7).
- Je leest uitspraken van zes jonge schrijvers over wat literatuur volgens hen is (opdracht 8).
- Je noteert je eigen criteria voor een goed verhaal (opdracht 9).
- Je schrijft een recensie voor je klasgenoten (opdracht 10).
- Je vraagt reacties op je recensie (opdracht 11 en 12).

Uitgangstekst

De waarheid etc.

- 1 In *de Volkskrant* stond gisteren een interview met de jonge Zwitserse schrijver Joël Dicker – volgens *NRC* 29 jaar oud, volgens *Trouw* 28 en, naar eigen zeggen in *de Volkskrant*, eerst 27 en daarna 28. In elk geval behoorlijk jong voor iemand die al zes romans heeft geschreven, waarvan er overigens vier door de uitgevers werden afgewezen.
- 2 De kop boven het verhaal luidde 'Simpel succes'. Dat sloeg op de bestseller die Dicker heeft geschreven, *De waarheid over de zaak Harry Quebert*. Dat is een spannend boek vol plotwendingen dat je – daar zijn alle critici het wel over eens – in één adem uitleest, ook al telt het 640 pagina's. Er zijn wereldwijd al anderhalf miljoen exemplaren verkocht.
- 3 Dicker won in juni de eerste Prix Tulipe, een Nederlands-Frans initiatief om de Franse roman in Nederland weer wat breder onder de aandacht te brengen. De prijs bestaat uit vertaling van het winnende boek in het Nederlands en een uitnodiging aan de schrijver om naar Nederland te komen. Dat is weer eens wat anders dan een boek gewoon te vertalen en de schrijver uitnodigen wat interviews te komen geven, en het zorgt tevens voor mooie extra pr. Al moet ik bekennen dat de toekenning van de Prix Tulipe me was ontgaan.
- 4 In Frankrijk won *La Vérité sur l'Affaire Harry Quebert* in 2013 de Grand Prix du Roman van de Académie française, met de Prix Goncourt de belangrijkste Franse literaire prijs. Dat viel bij een deel van de Franse critici niet in goede aarde. Zij zagen het boek van Dicker hooguit als een matig geschreven thriller en zeker niet als literatuur: simpel succes.
- 5 Maar in het blad *Causeur* nam de onlangs overleden journalist en essayist Philippe Cohen heftig stelling tegen de opvatting van wat hij omschreef als de 'muffe literaire kliek van Saint-Germain-des-Prés' – de grachtengordel van Parijs. Op hem had *De waarheid over de zaak Harry Quebert* een krachtig effect gehad. Waarom, zo vroeg hij zich af, moet een goed boek noodzakelijkerwijs een moeilijk boek zijn en liefst zo 'vervelend als een stomme Oezbeekse film'?
- 6 Precies, waarom eigenlijk? Wij hebben hier onze eigen muffe literaire kliek die hetzelfde vindt – luister op zaterdagochtend naar wat criticus Arie Storm tussen het nerveuze gehinnik door te melden heeft in de *Tros Nieuwsshow*.
- 7 Hier krijgt de discussie over *De waarheid* een principiële karakter, met als centrale vraag: wat is literatuur? Wanneer is een boek goed? Is 'moeilijk' een graadmeter en een hoge oplage daarmee al snel verdacht? Is een goed verhaal feitelijk al niet *comme il faut*?
- 8 Na verschijning van de Nederlandse editie van Dickers boek was het vermakelijk om te zien hoe de recensenten in een kramp schoten. Ze hadden van de verboden vrucht gegeten en ze vonden hem overheerlijk en tegelijkertijd verontschuldigde ze zich er uitvoerig voor: helaas moesten ze constateren dat dit 'ouderwets leesavontuur' (*Het Parool*) geen literatuur was. Eigenlijk vond alleen Ger Leppers in *Trouw* het onvoorwaardelijk een 'tomeloos voortdenderend verhaal', zonder zich te bekreunen om de literatuurvraag.
- 9 Interviewer Peter Giesen had het ook moeilijk: 'Ik vond uw boek topamusement, ik kon het nauwelijks wegleggen, maar ik zou er geen literaire prijs voor geven. De stijl is simpel, de figuren hebben niet al te veel psychologische diepgang.' Stijl en diepgang genoeg om de lezer in een ijzeren greep te houden, maar te weinig om te worden toegelaten tot het heilige der heiligen.
- 10 Waar gaat dat eigenlijk over? Een goed boek is een goed boek. Of het literatuur is: *je m'en fous*.

Door: Bert Wagendorp, in *de Volkskrant*, 25 januari 2014.

Opdracht 1

- 1 Bert Wagendorp gebruikt een paar keer een Franse uitdrukking. Waarom zou hij dat doen?
- 2 In de eerste alinea blijkt onzekerheid over de leeftijd van de schrijver. Welke twee (voorzichtige) conclusies kun je daaruit trekken?
- 3 In diezelfde alinea relateert Wagendorp ook de kwaliteiten van deze schrijver. Hoe?
- 4 'De kop boven het verhaal ...' (alinea 2): welk verhaal wordt bedoeld?
- 5 Die kop luidde: 'Simpel succes'.
 - a Waar slaat dat 'succes' op?
 - b Waar slaat dat 'simpel' op?

- 6 'Plotwendingen': wat moet je je daarbij voorstellen?
- 7 Wat is het doel van de instelling van de *Prix Tulipe*?
- 8 Wat is precies het verschil tussen het 'gewoon' vertalen van een boek uit het Frans en de vertaling in het kader van de *Prix Tulipe*?
- 9 Op welke twee punten had een deel van de Franse critici kritiek?
- 10 In alinea 5 heeft Wagendorp het over 'de grachtengordel van Parijs'. Wat wordt in Nederland bedoeld met 'de grachtengordel'?
- 11 'een maffe literaire kliek' (alinea 5): dat klinkt niet bepaald bewonderend. Noem twee aspecten van de kritiek op deze groep die Cohen met deze woorden uitdrukt.
- 12 Volgens Wagendorp krijgt de discussie nu een principiële karakter (alinea 7). Om welk principe gaat het nu?
- 13 Welke deelvragen volgen uit dat principiële standpunt?
- 14 'Ze hadden van de verboden vrucht gegeten ...' (alinea 8).
 - a Wat was die vrucht?
 - b Waarom was die verboden?
 - c Naar welk verhaal verwijst deze uitdrukking?

Opdracht 2

In deze kwestie gaat het om twee opvattingen over wat een goed verhaal is. Die twee opvattingen noemen we (voor het gemak) 'literatuur' en 'lekker leesboek'. Zet die twee opvattingen tegenover elkaar.

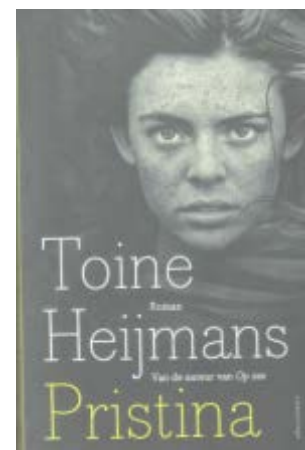
Opmerking: Misschien kun je nu nog niet bij alle aspecten iets invullen. Dat kun je dan straks doen als je ook de drie recensies hebt gelezen.

	Opvatting 1: literatuur	Opvatting 2: lekker leesboek
de stijl		
de plot		
de figuren		
de opbouw (structuur)		
het verkoopsucces		
het beoogde publiek		
de functie van het verhaal		

Drie recensies

In januari 2014 verscheen de tweede roman van Toine Heijmans: *Pristina*, door de uitgever (Atlas Contact Amsterdam/Antwerpen) op de achterflap zo aangekondigd: '*Pristina* is een broeierig schimmenspel tussen twee mensen die tot elkaar zijn veroordeeld. De een leeft in hotels, de ander in vreemdelingenkampen. Allebei proberen ze het beste uit hun leven te halen, en allebei weten ze dat een van hen gaat verliezen.'

In de *Leeuwarder Courant* van 24 januari 2014 verscheen deze recensie (later ook gepubliceerd op de website *Tzum*, <http://www.tzum.info/2014/01/recensie-toine-heijmans-pristina/>), van Coen Peppelenbos.

Recensie 1

Niet volgens de regels

1 Het is altijd lastig als asielzoekers een naam en een gezicht krijgen. Twintig anonieme Angolezen die op een vliegtuig naar hun land van herkomst worden gestuurd vormen geen probleem, maar als er één Mauro heet, Nederlands spreekt en aandoenlijk is op tv, dan komen we in actie. In de roman

Pristina van Toine Heijmans moet de trouwe ambtenaar Albert Drilling ervoor zorgen dat asielzoekers niet uitgroeien tot een publicitaire ramp voor de minister.

2 Een van de mogelijke gevaren is Irin Past die op een Waddeneiland (uit het nawoord blijkt dat Vlieland model heeft gestaan) illegaal verblijft. Nadat asielzoekers op het eiland zijn gehuisvest, en na een tijdje weer zijn verhuisd naar de vaste wal, is zij achtergebleven. Iedereen weet ervan, van de burgemeester tot en met de stuurman op de veerboot: Irin hoort inmiddels bij het eiland. Maar niet volgens de regels.

3 Heijmans weet waarover hij schrijft. Voor *de Volkskrant* heeft hij jarenlang de asielzoekersproblematiek in Nederland gevolgd. Het is niet vreemd dat de loyale Drilling, op zoek naar de geboorteplek van Irin naar Caïro gaat, want zij heeft de valse naam Cira Dosta opgegeven, een anagram van Caïro stad. Het is wel ongeloofwaardig dat die onkreukbare ambtenaar binnen de kortste keren terecht komt in de opspelende revolutie in de straten van de Egyptische hoofdstad en tussen de betogers op een dak met een vlag gaat zwaaien.

4 Terug op het eiland krijgt hij van Irin uiteindelijk zelf het hele verhaal te horen.

Haar naam Irin Past is een anagram van Pristina, de hoofdstad van Kosovo. En dan stuit je weer op een ongeloofwaardig detail. Albert Drilling was wel in staat 'een echte Albaniër van een Kosovaarse Albaniër te onderscheiden' door te luisteren, maar hij kon niet direct zien dat hij niet met een Egyptische te maken had. Daarvoor moest hij een onnodige dienstreis maken.

5 En zo zijn er meer zwakke plekken aan te wijzen. De vele toevalligheden: Albert Drilling heeft ooit in een asielzoekerscentrum het leven van de vader van Irin Past gered. Toevallig komt hij die vader weer tegen in Kosovo als hij daar de uitzetting van Irin voorbereidt. Nog zo'n nadrukkelijk toeval: op het eiland probeert Drilling tijdens een wandeling door de duinen en over het strand Irin te overtuigen van de terugkeer naar haar vaderland. Toevallig komen ze in een bunker terecht en Irin struikelt over een niet afgegane clusterbom, waardoor Heijmans een parallel kan trekken met de oorlog in Kosovo waar mensen moesten schuilen voor clusterbommen die de Nederlanders gebruikten.

6 Maar het ergste is het einde dat neigt naar een happy end, ondanks de laatste zin van de roman die voor tweërlei uitleg vatbaar is. Juist waar de schrijver zich baseert op de werkelijkheid en er door het verhaal heen een grondige afkeer blijkt van de manier waarop de politiek omgaat met asielzoekers, is dat einde te kitscherig. Juist bij dit onderwerp moet het lezen een beetje pijn doen en moet de lezer niet in slaap gesust worden.

Door: Coen Peppelenbos, in de *Leeuwarder Courant*, 24 januari 2014.

Opdracht 3

- 1 Peppelenbos doet in elk geval één positieve uitspraak over de schrijver. Welke?
- 2 De slotzin van het boek luidt: 'Hij doet wat voor iedereen het beste is.' Die is voor tweërlei uitleg vatbaar, zegt Peppelenbos. Hoe dan?
- 3 a Wat is het belangrijkste bezwaar van Peppelenbos tegen dit boek?
b Welke eis stelt hij daarmee aan wat volgens hem een goed verhaal is?
- 4 Welk ander belangrijk bezwaar heeft hij tegen dit boek?
- 5 Wat zegt de recensent in deze bespreking van *Pristina* over de volgende onderwerpen? Vul het schema in.

het onderwerp	
de plot	
de personages	
de opbouw (structuur)	
de stijl	
het leesplezier	
het slot	

- 6 Bij welke literaturopvatting hoort Peppelenbos blijkens deze bespreking? Zet, waar mogelijk, per aspect een kruisje in de juiste kolom (zie opdracht 2).

	Opvatting 1: literatuur	Opvatting 2: lekker leesboek
de stijl		
de plot		
de figuren		
de opbouw (structuur)		
het verkoopsucces		
het beoogde publiek		
de functie van het verhaal		

- 7 De titel van deze recensie zou je op twee manieren kunnen uitleggen.
- Hoe?
 - Welke van deze twee is volgens jou de juiste? Geef een korte motivatie.

Recensie 2

Allemaal keurig gedaan

1 In 2011 debuteerde Volkskrant-journalist Toine Heijmans (1969) met de roman *Op zee*, over een man die een louterende zeiltocht over de oceaan onderneemt. Hij stuit daarbij niet alleen op fysieke tegenslag, zoals het hoort, maar hij heeft ook last van hevige wanen die zijn zicht op de hele onderneming danig vertroebelen. Hoewel Heijmans een aardige robuust-poëtische stijl hanteerde, viel het boek me toch tegen omdat de psychische problematiek van de hoofdpersoon onduidelijk en de reis daarmee ietwat gezocht bleef. Niettemin sleepte Heijmans met *Op zee* onlangs een aanzienlijke Franse prijs in de wacht, de Prix Médicis étranger, voorheen vergeven aan grootheden als Philip Roth, Orhan Pamuk, Dave Eggers. Het buitenland oordeelt soms anders over onze literatuur dan wijzelf doen.

2 *Op zee* bevatte een plot die de recensent niet mag verraden, of hij geeft een groot deel van de spanning weg. Klapt hij wel uit de school dan maakt hij zich schuldig aan een zogeheten 'spoiler', hij bederft het voor de toekomstige lezer. Steeds meer Nederlandse romans hebben zo'n soort plot en dat zegt wel wat; kennelijk veronderstellen veel schrijvers dat de hedendaagse lezer spectaculaire prikkels nodig heeft. Ook *Pristina*, de tweede roman van Heijmans, bevat aan het eind een onverwachte wending die het voorafgaande op losse schroeven zet. Ik zal de plot niet prijsgeven, maar ik moet zeggen dat ik het als een trucje zie om de roman dat beetje extra te geven wat het verder juist nogal ontbeert.

3 De opzet is eenvoudig. Twee hoofdpersonen: ambtenaar Albert Drilling (*what's in a name*), reist af naar een Waddeneiland om daar de enig overgebleven asielzoekster het land uit te zetten, de Kosovaarse Irin Past, anagram van *Pristina*, want daar komt ze vandaan en daarheen zal ze ten slotte ook afreizen, al willen de eilandbewoners haar niet laten gaan.

4 Heijmans slaagt erin dik driehonderd pagina's te vullen met dit gegeven en dat lukt hem omdat hij volkomen systematisch te werk gaat: nu eens een hoofdstukje over een bijfiguur, dan weer een landschapje, een reisje naar Caïro, een kijkje op een inburgeringscursus, in een detentiecentrum, het is allemaal keurig geordend en goed gedocumenteerd. Daaraan herken je de journalist Heijmans.

5 Tegelijkertijd probeert hij er een soort bovenwerkelijke draai aan te geven, bijvoorbeeld in dit tafereeltje met Drilling in een verder lege hotelontbijtzaal: 'Hij voelt zich zwevende. Daar zit hij, midden in dat web van nutteloze tafels. De ontbijtzaal een stilleven, er staat van alles maar er gebeurt niets, Albert hoort alleen de rechauds sissen en waant zich in een tijdloze ruimte, alsof hij in transit is, een vliegtuig heeft gemist.' Dat is mij te nadrukkelijk vervreemdend, een beetje in de trant van de schilderijen van Carel Willink. En zo heeft deze hele roman iets opzettelijks en schematisch. Zelfs de complexe asielzoekster Irin lijdt eraan. Rechtlíjnig, zonder wanhoop, bijna als een pop, bespiegelt ze haar lot, zoals in deze dialoog: 'Geen oorlogstrauma,' zegt Albert. 'Dan kun je dus gewoon terug.' 'Opportuníst,' zegt Irin. 'Ik ben iemand anders nu. Daar heb ik heel hard voor gewerkt. Ik heb mezelf omgebouwd tot Nederlander, tot eilandse. Ik was klaar. En dan kom jij. Jij werpt me terug. Jij brengt me mijn oude huid, en hangt die om me heen.'

6 Heijmans kan schrijven, dat lijdt geen twiífel, hij brengt taferelen treffend in beeld, zijn personages zijn geopinieerd en welbespraakt, maar dat is ook juist zijn probleem. *Pristina* ontbeert, net als *Op zee*, een geheimzinnige marge die er dus aan het eind gauw nog even aan wordt geknoopt. Het is statische portretkunst. Bekwaam maar tamelijk zielloos.

Naar: Rob Schouten, in *Trouw*, 25 januari 2014.

Opdracht 4

- 1 Wat waardeert Schouten positief in *Op zee*?
- 2 Wat is zijn belangrijkste bezwaar tegen dat boek?
- 3 De opmerking over de Franse prijs (alinea 1) klinkt een beetje zuur. Leg dat eens uit.
- 4 Voor Schouten is kennelijk de plot niet zo belangrijk. Waaruit blijkt dat?
- 5 Wat zegt de recensent in deze bespreking van *Pristina* over de volgende onderwerpen? Vul het schema in.

het onderwerp	
de plot	
de personages	
de opbouw (structuur)	
de stijl	
het leesplezier	
het slot	

- 6 Bij welke literatuuropvatting hoort Rob Schouten blijkens deze bespreking? Zet per aspect een kruisje in de juiste kolom (zie opdracht 2).

	Opvatting 1: literatuur	Opvatting 2: lekker leesboek
de stijl		
de plot		
de figuren		
de opbouw (structuur)		
het verkoopsucces		
het beoogde publiek		
de functie van het verhaal		

- 7 De titel van deze recensie zou je op twee manieren kunnen uitleggen.
 - a Hoe?
 - b Welke van deze twee is volgens jou de juiste? Geef een korte uitleg.

Recensie 3**Revolutie als uitstapje**

1 Ergens halverwege zijn nieuwe roman *Pristina* laat Toine Heijmans een minister uitvallen tegen zijn ambtenaren. Hun advies over een verscholen vluchteling op een Nederlands eiland laat te wensen over, of bevalt hem niet als ze hem uitleggen de term 'schrijnende gevallen' niet meer te gebruiken: 'Met Taïda Pasic waren jullie te laat,' zegt hij, 'met Mauro Manuel waren jullie te laat, met Sahar waren jullie te laat, en nu is het enige wat jullie doen ... zwijgen en zeuren over terminologie. Gewortelden, schrijnende gevallen, potverteeders, gelukszoekers ... wat kan het mij schelen hoe jullie ze noemen. Als we de wet maar netjes uitvoeren. Als ze mijn weg maar niet blokkeren.'

2 De minister in kwestie wordt niet bij naam genoemd, zoals hij ook niet dusdanig wordt beschreven dat je er iemand in zou kunnen herkennen. Het is gewoon een minister, zoals ministers in voor de hand liggende thrillers en tv-series nu eenmaal zijn, machtsbeluste mannen in grijze pakken, alleen geïnteresseerd in het regeren zelf, niet in de mensen waarover zij regeren. Zijn afgezant is de hoofdpersoon van de roman, Albert Drilling, een man die weet 'wat hij wil, no-nonsense, dat werkt voor iedereen het beste'. Het citaat gaat verder: 'Ook vandaag zal hij geen tijd vermorsen: de opdracht is duidelijk en urgent. Hij gelooft in het belang van zijn werk en in een snelle en rechtvaardige uitvoering ervan. Hij is goed, dat heeft de tijd bewezen.'

3 Keer op keer, bladzijde na bladzijde, wordt dit herhaald: Albert Drilling is een man van de wet en heeft geen geduld voor alles wat daarvan afwijkt. Hij is efficiënt, *he gets the job done*. Het grootste gedeelte van de roman noemt Heijmans Drilling bij voor- en achternaam, Albert Drilling, alsof hij hem nog verder wil ontpersonaliseren, nog abstracter wil maken, nog minder menselijk.

4 Het andere uiteinde van het spectrum wordt ook in beeld gebracht. De illegale vluchteling die Albert Drilling op het Noorzee-eiland zoekt (en al snel vindt) is Cira Dosta, of Irin Past, zoals ze eigenlijk heet. Ze spreekt de Nederlandse taal zo goed dat Albert Drilling haar door haar harde tongval voor een typische eilandse aanziet, ze kent het Wilhelmus volledig uit haar hoofd, ze weet zelf ook niet waar ze

oorspronkelijk vandaan komt. Ze is lief en redelijk en in al die liefde en redelijkheid, tegenover Albert Drillings autisme en schriftgeleerdheid, zit meteen het manco van dit boek: het wil iets zeggen over de lotgevallen van vluchtelingen, over het angstvallige gemak waarmee je huis en haard kunt verliezen, maar Drilling en Irin zijn zulke zwart-wit-tegenpolen dat echte tragiek onmogelijk is. Hun werelden komen nooit echt samen.

5 Je moet het Toine Heijmans nageven dat hij geen genoeg heeft genomen met te weinig: de ambitie van *Pristina* is evident, hij probeert zowel de cultuur van de eilandbewoners als van de Haagse ambtenaren neer te zetten, hij laat zijn personages uitwaaiëren van de Noordzee tot revolutionair Egypte tot post-genocidaal Kosovo. Maar het probleem van *Pristina* heet Albert Drilling. Het eerste hoofdstuk loopt hij met rolkoffer aan de hand de veerboot af, het eiland op. Heijmans beschrijft behendig, bijna speels, het beeld dat hij oproept bij de eilandbewoners, te jong voor een notabele, te doorsnee voor een makelaar, te bleek voor een Bekende Nederlander – maar niemand zal zich afvragen waar Albert Drilling vandaan komt, hij komt in al zijn autisme en stugheid namelijk rechtstreeks uit elk willekeurig boek van Arnon Grunberg.

6 Heijmans laat geen kans liggen om de stugheid van Drilling te beschrijven, zoals Grunberg dat bij zijn personages ook nooit doet. Maar bij Grunberg heb je in ieder geval het idee dat die stugheid permanent op breken staat, zonder dat hij dat daadwerkelijk toestaat. Heijmans staat het wel toe en maar al te makkelijk: hij laat Drilling op veldonderzoek naar Caïro vertrekken, net als daar de volksopstanden uitbreken. Na 140 bladzijden het karakter van Drilling te hebben beschreven is er precies één traangasgranaat voor nodig om hem overstag te laten gaan. Opeens zwelt de toon, op het pathetische af: 'Hij staat hier, voor het eerst. Alle opstanden en oorlogen die hij beroepsmatig kent, tientallen, de gezichten die erbij horen, die om hem heen hingen in zijn kantoor op het vreemdelingenkamp – nu voelt hij hun verhalen. Nu begrijpt hij de taferelen die ze beschreven in de dossiers die hij las, en die hij op inconsistenties beoordeelde. Het deed hem niks. (...) Maar nu ziet hij hoe de meest internationale en meest interessante straat van een grote stad een frontlinie is geworden – dat kan dus zomaar gebeuren –, dat kan dus ook in Den Haag gebeuren of in Rijswijk, denkt hij, en dan? Welk kamp zou hij kiezen?'

7 In no time staat Albert Drilling met vlaggen te zwaaien en leuzen te scanderen. Om twee hoofdstukken later weer gewoon Albert Drilling, topambtenaar, te zijn, keurig en correct. Zijn revolutie was een uitstapje: er was niets voor nodig om hem tot opstandeling te maken en er was niets voor nodig om hem weer naar de letter van de wet te laten marcheren. Door Albert van een binnenwereld te ontdoen, heeft Heijmans misschien iets willen zeggen over de harteloosheid van asielbeleid – misschien, misschien – maar hij heeft zijn roman daarmee tot de kern uitgehold.

Naar: Joost de Vries, in *De Groene Amsterdammer*, 30 januari 2014.

Opdracht 5

- 1 Wat waardeert De Vries positief in *Pristina*?
- 2 Wat is zijn belangrijkste bezwaar tegen dat boek?
- 3 Joost de Vries vergelijkt dit boek met werk van Arnon Grunberg. Wie van deze beide schrijvers vindt hij beter?
- 4 De schrijver ontdoet Albert Drilling van 'een binnenwereld' (alinea 7).
 - a Wat bedoelt Joost de Vries hiermee?
 - b Wat is volgens hem het gevolg hiervan?
- 5 Wat zegt de recensent in deze bespreking van *Pristina* over de volgende onderwerpen? Vul het schema in.

het onderwerp	
de plot	
de personages	
de opbouw (structuur)	
de stijl	
het leesplezier	
het slot	

- 6 Bij welke literatuuropvatting hoort Joost de Vries blijkens deze bespreking? Zet per aspect een kruisje in de juiste kolom (zie opdracht 2).

	Opvatting 1: literatuur	Opvatting 2: lekker leesboek
de stijl		
de plot		
de figuren		
de opbouw (structuur)		
het verkoopsucces		
het beoogde publiek		
de functie van het verhaal		

- 7 De titel van deze recensie zou je op twee manieren kunnen uitleggen.
 a Hoe?
 b Welke van deze twee is volgens jou de juiste? Geef een korte uitleg.

Opdracht 6

Aan welke eisen moet een goed verhaal voldoen? Vul jouw overzicht van opdracht 1 aan.

	Opvatting 1: literatuur	Opvatting 2: lekker leesboek
de stijl		
de plot		
de figuren		
de opbouw (structuur)		
het verkoopsucces		
het beoogde publiek		
de functie van het verhaal		

Opdracht 7

Hieronder vind je tien uitspraken over een roman of een verhaal. Lees ze en bepaal bij welke opvatting de schrijver met deze uitspraak hoort. Geef steeds een korte motivering.

	Citaat	Opvatting 1 of 2?	Motivering
1	De boekjes uit de Bouquetreeks zijn allemaal hetzelfde, en toch ook weer niet. Thuis heb ik een stapeltje persoonlijke favorieten waar ik naar grijp als ik de Bouquetstemming voel opkomen. Ik heb ze misschien al tien keer gelezen. Waarom zou ik een nieuw deeltje nemen als dat toch hetzelfde oude verhaal vertelt, en misschien wel op een manier die me minder bevalt? De broodschrijvers van Harlequin houden zich aan een draaiboek. De balts van aantrekken, afstoten, pronken		

	<p>en ronddraaien moet op een bepaalde manier en in een bepaald tempo afgewerkt worden; de marges voor de variatie in uiterlijk, leeftijd en waarden van de hoofdpersonen zijn smal. Maar daarbinnen kan een schrijfster zich uitleven.</p> <p>Marjan Slob: <i>Foute fantasieën</i>, Uitgeverij Lemniscaat, Rotterdam, 2007, pag. 19.</p>		
2	<p>Er zijn genres waarbij een sterk plot essentieel is. Dat geldt natuurlijk voor het 'spannende boek', maar ook voor fictie bedoeld als een 'good read'. Sommige uitgevers blinken erin uit, hebben een feilloze neus voor pakkende, verrassende, meeslepende verhalen. Andere zijn weer meer gespist op de vorm (stijl, structuur). Maar in de ideale roman is het toch en-én.</p> <p>Joost Nijsen: <i>ABC van de literaire uitgeverij</i>, Uitgeverij Podium, Amsterdam, 2012, pag. 153.</p>		
3	<p>Om deze reden vind ik het onzinnig om bij voorbaat al minachting te voelen voor geëngageerde romans, of om ze als minder literair te beschouwen. Tegelijkertijd blijf ik van mening dat een roman die een geëngageerde boodschap uitdraagt die intrigeert, maar die op een belabberde wijze is geschreven, geen goede literatuur genoemd kan worden. Enerzijds lijkt dit vanzelfsprekend, maar anderzijds blijft dit problematisch. De vorm waarin iets is geschreven bepaalt of het literair is of niet; niet de inhoud.</p> <p>Jannah Loontjens: <i>Mijn leven is mooier dan literatuur</i>, Uitgeverij Ambo, Amsterdam, 2013, pag. 101.</p>		
4	<p>Als je een bestseller wilt schrijven, is het van belang te beseffen wie je voornaamste doelgroep is. De enige Nederlanders die romans lezen, zijn vrouwen van boven de veertig. De leesclubs van oudere vrouwen uit de provincie zijn machtige bolwerken die het verkoopsucces van een boek kunnen maken of breken. En die houden niet van literatuurderig geëxperimenteer. Ze willen een lekker leesboek, het liefst waargebeurd en als dat niet kan, dan in ieder geval herkenbaar. Herkenbare emoties verkopen het best. Daarom zijn alle bestsellers in meerdere of mindere mate kitsch. Want kunst onderscheidt zich van kitsch doordat kunst wil ontwortelen, vragen wil stellen en de zaken in een nieuw, ongedroomd</p>		

	daglicht wil stellen, terwijl bevestiging het voornaamste kenmerk van kitsch is. Ilya Leonard Pfeijffer: <i>Hoe word ik een beroemd schrijver?</i> , Uitgeverij De Arbeiderspers, Utrecht, 2012, pag. 124.		
5	<i>Koningin van de nacht</i> is een roman die makkelijk leest, maar vaak ook iets te voorspelbaar is, en te weinig uniek in de vertelling. Keuls had de belangrijke momenten in het boek iets minder duidelijk mogen aangeven, dat was de spanning van het boek ten goede gekomen. De betrokkenheid bij het onderwerp, die maakt dat haar boeken vaak een enorme overtuigingskracht hebben, moet er hier ook zijn geweest, maar is minder voelbaar. Lolies van Grunsvan: <i>Muziek als vlucht</i> , In: <i>Boek</i> , jaargang 11, nummer 6, november/december 2013, pag. 63.		
6	Waaraan herken je een goed boek? In algemene zin is hierover hooguit te beweren dat een goed boek altijd bestaat uit een meer of minder boeiende inhoud die slechts door een buitengewoon passende vorm de status van echte literatuur verkrijgt. Het is niet waar dat de inhoud er in het geheel niet toe doet, zoals diverse estheten plegen te betogen. Maar het is wel waar dat de inhoud van ondergeschikt belang is. Arjan Peters: <i>De ongeneeslijke lezer</i> , Uitgeverij Contact, Amsterdam/Antwerpen, 2002, pag. 17.		
7	'Nee, ik heb het niet over niveau. Ik bedoel daarmee dat ik andere boeken schrijf dan hij. Je kunt het belangrijk vinden om elke zin iets bijzonders mee te geven. Dat heb ik dus niet. Ik wil dat mijn lezers in een wereld terechtkomen die achter de woorden ligt. Dat ze geëmotioneerd raken, betrokken bijna. Dat ze ontsnappen aan de werkelijkheid en binnen enkele pagina's compleet ergens anders zijn. Dat is wat ik belangrijk vind. En in dat opzicht is <i>Tegenlicht</i> voor mij volledig geslaagd.' Esther Verhoef in een interview met Jeroen Jansen, <i>Boek</i> , jaargang 9, nummer 3, mei/juni 2012, pag. 13.		
8	Dat hij de actuele thematiek van illegaliteit en uitzettingsbeleid in een literaire vorm heeft gegoten, is omdat fictie volgens Heijmans nu eenmaal 'beter werkt'. Met humor kan hij menselijk gedrag uitvergroten. 'Dat kun je alleen in een roman doen. Ik vind het leuk om op die manier de lezer pootje te haken.' Heijmans zag het zelf: hoe azc-bewoners die niet mogen werken		

	<p>'s ochtends massaal in busjes stapten om te gaan werken. Iedereen stond erbij en keer ernaar. Het leven is vreemd, maar interessant.</p> <p>Toine Heijmans in een interview met Kirsten van Santen, <i>Leeuwarder Courant</i>, 24 januari 2014.</p>		
9	<p>Toen ik de laatste Nicci French, <i>The Winter House</i>, op de toonbank legde, pakte hij het boek tussen duim en wijsvinger alsof het een vieze dweil was. 'Dit is zeker voor iemand anders?' Ik antwoordde niet. Ik was benieuwd hoe lang zijn monoloog zou duren. Hoe langer de rij achter mij, hoe langer van stof hij meestal is. 'Mensen die Nicci French lezen, zijn tot daaraan toe. Mensen die zich er in het openbaar mee durven vertonen, ga ik liever uit de weg.'</p> <p>Bij <i>Zeitoun</i> van Dave Eggers zuchtte hij alleen maar. Heel diep. Ik wist niet of het uit bewondering of ergernis was. Ik gaf het boek voor de zekerheid eerst aan mijn vriend. Ik las ondertussen <i>The Winter House</i>, snel en opgejaagd. Vanaf de eerste pagina wilde ik weten hoe het verhaal afloopt, maar tegelijkertijd wilde ik er ook zo snel mogelijk van af zijn. Het is als het eten van chips. Het is moeilijk om ermee op te houden.</p> <p>Maria Barnas: <i>Fantastisch</i>, Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam/Antwerpen, 2010, pag. 232.</p>		
10	<p>De compassie, troost en paradoxale gemeenschappelijkheid die worden opgeroepen door de erkenning van de wezenlijke eenzaamheid en uitzonderlijkheid van eenieder is tegengesteld aan de verbroedering en het saamhorigheidsgevoel waarop de aantrekkingskracht van popconcerten, schlagerfestivals, dancefeesten, lectuur en andere uitingen van massacultuur berust. Commerciële producten stillen een verlangen naar zelfvergetelheid, naar het kortstondig opheffen van het individuele en afzonderlijke. Literatuur herinnert daarentegen aan de noodzaak en verantwoordelijkheid van het individuele en afzonderlijke. Helden en antihelden staan alleen. Literatuur is altijd in strijd met wat lectuur het meest kenmerkt en dat is de bevestiging van het stereotype. Het stereotype is geruststellend en doet een beroep op alles wat in ons doorsnee en middelmatig is, op dat waarmee we de grootste gemene deler van een samenleving vertegenwoordigen.</p> <p>Connie Palmen: <i>Het geluk van de</i></p>		

eenzaamheid, Uitgeverij Atheneum-Polak&Van Genneep, Amsterdam, 2009, pag. 28.		
---	--	--

Opdracht 8

De Volkskrant stelde de vraag nog iets anders. Voor de bijlage *Boeken* van 8 februari 2014 werd aan zes jonge schrijvers de vraag voorgelegd: 'Wanneer is een goed boek gewoon een goed boek en wanneer is een goed boek literatuur?' 'Als dat verschil al bestaat', dat zeiden ze er wel bij.

Hieronder lees je een deel van de reactie van deze zes jonge schrijvers.

In de volgende opdrachten moet je eigen criteria formuleren voor wat jij een goed boek vindt. Misschien heb je iets aan de meningen van deze jonge schrijvers.

- 1 Markeer in elk citaat de zinnen of zinsgedeelten die jij misschien straks kunt gebruiken (als citaat of in je eigen woorden).
- 2 Van welke schrijver zou je, gezien dit citaat, weleens een boek willen lezen? Geef een korte uitleg.

Schrijver	Citaat
<p>Joost de Vries (1983) Schreef <i>Clausewitz</i> (2010) en <i>De Republiek</i> (2013).</p> 	<p>Literatuur is niet <i>everytime a good time</i>, literatuur is niet <i>I'm lovin' it</i>. Literatuur is wat Kanye West zichzelf op zijn nieuwste album laat toezingen door een kinderkoortje: <i>He'll give us what we need / It may not be what we want</i>.</p> <p>Bij iets wat alleen 'een goed boek' is, is dat omgekeerd. Dan krijg je wat je wilt: er is een checklist, de schrijver vinkt af. Literatuur heeft die checklist niet. Er zijn geen regels voor, er wordt geen handleiding bij geleverd. Het is altijd nieuw, het is onontdekt gebied.</p>
<p>Jamal Ouariachi (1978) Schreef <i>De vernietiging van Prosper Morel</i> (2010), <i>Vertedering</i> (2013) en <i>25</i> (2013).</p> 	<p>Anno 2014 is iedereen zijn eigen expert. Niets houdt de individuele lezer tegen zijn eigen leesgeschiedenis vorm te geven. Zijn eigen canon op te bouwen. Te schakelen tussen de klassiekers van toen en de bestsellers van nu, tussen onversneden thrillers en plotloze romans over de zoektocht naar zingeving.</p> <p>Literatuur is vrijheid.</p>
<p>Maartje Wortel (1982) Schreef <i>Dit is jouw huis</i> (2009), <i>Half mens</i> (2011) en <i>IJstijd</i> (2014).</p> 	<p>Oké, zult u zich afvragen. En wat is dan jouw idee van literatuur? Jij bent toch de schrijver, je hoort je obsessief met dit soort zaken bezig te houden, het is jouw vak, jouw toekomst, jouw lot. Ik zal u heel voorzichtig zeggen: literatuur is alles wat er overblijft wanneer je denkt dat je het begrijpt. Het is een vraagteken. En meestal geen goed boek.</p>

<p>Thomas Heerma van Voss (1990) Schreef <i>De allestafel</i> (2009) en <i>Stern</i> (2013).</p> 	<p>De vraag blijft waarin een geslaagde roman zich onderscheidt van een geslaagde sportbiografie. Soms is die grens lastig te stellen, er zijn genoeg thrillers die indringender zijn dan allerlei literaire werken. Anderzijds: als ik naga wat mijn favoriete romans met elkaar verbindt, de verbeeldingskracht, de suggestiviteit, het gevoel dat dit allemaal voor mij is geschreven, zijn dat elementen die ik bij andere boeken niet tegenkom.</p> <p>Het moet over mensen gaan, ja, niet over personages. Maar bij een echt geslaagd literair werk word ik die mensen vervolgens even, in al hun tekortkomingen en emoties – en dat is iets wat voor andere boeken niet geldt. Daar blijf ik, hoe geraffineerd ze ook zijn geschreven of gecomponeerd, altijd een toeschouwer.</p>
<p>Walter van den Berg (1970) Schreef <i>De hondenkoning</i> (2004), <i>West</i> (2007) en <i>Van dode mannen win je niet</i> (2013).</p> 	<p>Het enige verschil met andere genres: een kasteelroman kan literatuur worden als de schrijver het boek laat voldoen aan de eisen van beide genres (en erbij zegt dat hij inderdaad literatuur heeft bedreven), maar een boek van een erkend literair schrijver wordt op die manier nooit zomaar een kasteelroman, want wij vinden in dat geval dat de schrijver een knap literair spelletje heeft gespeeld. In die zin is literatuur genre-overstijgend. Maar 'goed' maakt een boek geen literatuur.</p> <p>Ik denk dat een boek literatuur is als de schrijver zegt dat het literatuur is.</p>
<p>Jannie Regnerus (1971) Schreef behalve reisboeken over Japan en Mongolië de romans <i>De ent</i> (2010) en <i>Het lam</i> (2013).</p> 	<p>Daarmee heeft Kawabata zijn personage Eguchi in dezelfde, passieve rol gemanoeuvreerd als de lezer die met het boek in handen in het halfduister bij een leeslamp zit en net als de oude man is aangewezen op zijn of haar verbeelding. Dit is wat literatuur vermag, met dit meesterlijk droste-effect heeft dit boek een diepte die veel verder reikt dan de smalle rug.</p>

Opdracht 9

Wat moet nou precies tot de literatuur worden gerekend en wat niet? Het blijft een lastige kwestie. Het antwoord hangt toch ook erg af van de persoon en van de tijd. Heel veel boeken die tot de literatuur gerekend worden, hoeven jou helemaal niet aan te spreken. Omdat jij het gewoon geen goed verhaal vindt. Maar wanneer is voor jou een verhaal wel echt een goed verhaal? Vul hieronder jouw eisen in.

	Jouw criterium	Voorbeeld
de stijl		
de plot		
de personages (verhaalfiguren)		
de opbouw (structuur)		
het beoogde publiek		
de functie van het verhaal		

Opdracht 10

Kies een verhaal uit (elk genre is toegestaan) dat jij echt goed vindt. Schrijf voor je klasgenoten een recensie, waarin je kort aangeeft waar het verhaal over gaat, maar waarin je vooral duidelijk maakt waarom jij dat verhaal zo goed vindt. Je recensie moet een lengte hebben van driehonderd tot vierhonderd woorden.

Opdracht 11

Laat je recensie aan drie klasgenoten lezen. Vraag ze een reactie. Daarvoor kunnen ze, voor zover van toepassing, dit schema gebruiken.

Ik ga dit verhaal zeker lezen, want ...	
Ik ga dit verhaal misschien lezen, maar ...	
Ik ga dit verhaal zeker niet lezen, want ...	
Ik heb dit verhaal ook gelezen, en ik vind ...	
Ik heb dit verhaal ook gelezen, maar ik vind ...	

Opdracht 12

Lees de reacties van je klasgenoten. Vraag waar nodig verduidelijking.